

Dziesięć lat otwartych seminariów Oddziału Kartograficznego Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz Zakładu Kartografii Uniwersytetu Warszawskiego¹

W listopadzie 2016 roku po ponad dwuletniej przerwie zostały wznowione – z inicjatywy Oddziału Kartograficznego PTG i przy współpracy ówczesnego Zakładu Geoinformatyki, Kartografii i Teledetekcji UW – otwarte seminaria kartograficzne. Są one kontynuacją seminariów, które odbywały się przez 36 lat, do 2014 r. na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych UW. Warszawskie środowisko kartograficzne przyjęło z dużym zadowoleniem powrót do tradycji spotkań przy Krakowskim Przedmieściu 30. Na ich organizacji odcisnęła piętno – podobnie jak na każdej dziedzinie życia – pandemia covid-19. Nie chcąc rezygnować z seminariów, przeszliśmy z dotychczasowej formy stacjonarnej na zdalną, na platformie internetowej. Taka sytuacja trwała przez trzy lata – od 13 stycznia 2020 roku (ostatnie spotkanie przed wybuchem pandemii) do 13 marca 2023 r., kiedy mogliśmy zobaczyć się ponownie „twarzą w twarz”. W tym czasie odbyliśmy tylko 7 sesji internetowych. Powracając do bezpośrednich spotkań, zachęceni obfitą frekwencją podczas pandemii, postanowiliśmy zmienić ich formułę na hybrydową, pozostawiając możliwość uczestniczenia poprzez łącza internetowe.

Podczas minionej dekady odbyliśmy 44 spotkania miłośników i sympatyków kartografii. Nowy rozdział w historii naszych seminariów otworzył 22 listopada 2016 roku Jerzy Ostrowski referatem poświęconym Komisji Kartograficznej i Oddziałowi Kartograficznemu PTG. Okazją była pięćdziesiąta rocznica powołania do życia Komisji Kartograficznej. Utrwaloną pozycją seminariów są relacje uczestników konferencji kartograficznych organizowanych w cyklu dwuletnim przez Międzynarodową Asocjację Kartograficzną. Swoimi wrażeniami dzielili się uczestnicy konferencji w Warszynie (2017), Tokio (2019), Florencji (2021), Kapsztadzie (2023) i Vancouver (2025) – głównie kartografowie z Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej. Na zakończenie tego ostatniego seminarium dowiedzieliśmy się „z pierwszej ręki” o stanie przygotowań do XXXIII Międzynarodowej Konferencji Kartograficznej, która odbędzie się w lipcu 2027 r. w Warszawie, co zrelacjonowali Izabela Gołębiowska (UW) i Dariusz Gotlib (PW) – współprzewodnicząca i współprzewodniczący komitetu organizacyjnego.

Wystąpienia na seminariach były bardzo zróżnicowane tematycznie i pozwalały poznać bieżące zainteresowania referentów, przede wszystkim naukowe, ponieważ w zdecydowanej większości byli to przedstawiciele placówek o takim właśnie charakterze – Zakładu Geoinformatyki, Kartografii i Teledetekcji / Zakładu Kartografii UW, Zakładu Kartografii PW, Instytutu Historii PAN, Katedry Geomatyki i Kartografii UMCS, Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, oraz Wydziału Inżynierii Lądowej i Geodezji WAT (75% referatów).

Najliczniejsza grupa tematyczna – jedna czwarta część referatów – miała charakter teoretyczno-metodyczny. Należy tu wymienić przede wszystkim wystąpienie czwórki autorów – M. Baranowskiego, A. Głazewskiego, D. Gotliba i P.J. Kowalskiego pt. *Współczesne spojrzenie na wizualizację kartograficzną* (2023), które było zaczynem ożywionej dyskusji na temat rozszerzającego się w ostatnim czasie pojęcia mapy, będącego wynikiem postępu technologicznego. To także dwa

¹ Do 2024 r. Zakładu Geoinformatyki, Kartografii i Teledetekcji.

referaty M. Krukowskiego poświęcone niedoskonałości modelowania kartograficznego, w tym szczególnie modelowaniu informacji nieostrych (2018, 2021) oraz referat P. Cebrykowa nt. modelu generalizacji map statystycznych, nawiązujący do koncepcji L. Ratajskiego (2017). O badaniach nad użytecznością wieloelementowych geowizualizacji (np. mapa, wykres, tabela statystyczna) w kontekście semiotyki kartograficznej mówiła I. Gołębiowska. Celem tych badań, opartych na testach z zastosowaniem *eye-trackingu*, była optymalizacja geowizualizacji złożonych (2021). Z kolei M. Lenartowicz przedstawił nową koncepcję mapy hydrograficznej Polski 1:50 000 opracowaną w ramach projektu EnviDMS finansowanego przez rząd Norwegii, co – po ponad sześćdziesięciu latach od pierwszej koncepcji – daje nadzieję pokrycia kraju tą mapą (2017). Ciągłe aktualny problem dobrego cieniowania rzeźby terenu był przedmiotem wystąpienia M. Siwickiego, które zostało obficie zilustrowane licznymi przykładami z przeszłości (cieniowanie ręczne) oraz współczesnymi, opartymi na światowych modelach cyfrowych i lidarowych. Zostały przypomniane „klasyczne” warunki poprawnego cieniowania, nie tracące na znaczeniu w dobie zaawansowanych technik cyfrowych (2026). Na dwóch seminariach zagościła problematyka opracowania map dotykowych – o tematyce historycznej (M. Olczyk 2017) oraz map zabytkowych ogrodów (A. Mościcka 2024). Parki, w tym zabytkowe ogrody są najczęściej odwiedzanymi w celach turystycznych miejscami przez osoby z dysfunkcją wzroku, a projekt zespołu prelegentki miał na celu wypełnienie tej luki. Mapy zabytkowych ogrodów zostały w 2025 roku nagrodzone podczas Międzynarodowej Konferencji Kartograficznej w Vancouver.

Duża część referatów (1/5) była poświęcona nowoczesnym technologiom stosowanym w kartografii. W tej dziedzinie mogliśmy liczyć jak zawsze na przedstawicieli Politechniki Warszawskiej. *Nowe narzędzia pracy kartografa w erze big data i zarządzania danymi w chmurach obliczeniowych* (J. Łobodecki, K. Choromański, D. Gotlib 2021), *Wybrane aspekty metodyczne konstrukcji wizualizacji danych BDOT10k i BDOO dla potrzeb serwisu Geoportal.gov.pl* (B. Bielawski 2026) to przykładowe tematy prelekcji, które wzbudziły duże zainteresowanie słuchaczy. Cykl trzech referatów dotyczył wykorzystania uczenia maszynowego i sztucznej inteligencji do selekcji i optymalizacji redakcji wybranych obiektów na mapach małoskalowych, co od lat stanowi obszar zainteresowania zespołu z Uniwersytetu Warszawskiego (I. Karsznia, K. Wereszczyńska, A. Adolf, I. Ajdacka 2018, 2023, 2024). Przykładami zastosowań nowoczesnych technologii były dwa referaty M. Siwickiego z Wydawnictwa Kartograficznego Polkart nt. automatycznej generalizacji i redakcji danych z OpenStreetMap (2023) oraz porównania automatycznego generowania map z BDOT10k i OpenStreetMap (2025).

Na seminariach czterokrotnie pojawiała się szeroko rozumiana tematyka historyczna, za każdym razem z udziałem T. Paneckiego jako samodzielnego autora (2017, 2022) lub współautora referatów (2018, 2025). W wystąpieniu nt. koncepcji struktury bazy danych historycznych obiektów topograficznych przedstawiono metodykę integracji treści map dawnych poprzez jej powiązanie z BDOT10k. Referat o paryskiej „Karcie Dawnej Polski” w skali 1:300 000 z 1859 roku, tzw. mapie Chrzanowskiego, przygotowany przez 5-osobowy zespół autorski był omówieniem wyników projektu mającego na celu poszerzenie wiedzy o tej pierwszej w tak dużej skali mapie – kompilacji trzech map zaborczych – pokazującej dawną Rzeczpospolitą.

Ważnymi, acz niezbyt częstymi wydarzeniami były prezentacje nowych atlasów. Oryginalny tematycznie, o szerokim zakresie treści *Geograficzno-polityczny Atlas Polski* został wydany z okazji

100-lecia odzyskania przez nasz kraj niepodległości (M. Solarz, M. Zych 2018), a jego drugie wydanie pt. *Geograficzno-polityczny atlas Polski. Perspektywa 2022* – ponad połowę obszerniejsze – „usiłuje dać jak najpełniejszy i jak najwszechstronniejszy obraz współczesnej Polski i Polaków” (M. Solarz, M. Wereszczyński, S. Słyś, M. Zarzycka 2023). Obydwa atlasy opacowano w Zakładzie Geografii Politycznej i Historycznej UW. Z bezprecedensowym osiągnięciem naszej kartografii, jakim było wydanie w 2018 roku atlasów statystycznych Polski i województw, zapoznali nas M. Zych i K. Medolińska (2019). Stało się to możliwe dzięki współpracy wszystkich wojewódzkich urzędów statystyczne pod nadzorem Głównego Urzędu Statystycznego. Oryginalna publikacja pt. *Atlas małych miast* była przedmiotem wystąpienia J. Bańskiego i M. Mazura z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN (2024). Prelegenci omówili metodyczne założenia atlasu, który pokazuje stan oraz kierunki przekształceń społeczno-gospodarczej i funkcjonalno-przestrzennej struktury miast Polski do 20 tysięcy mieszkańców (722 miasta w 2019 r.). Omawiane atlasy zostały wydane w tradycyjnej formie papierowej jako podstawowej, co jest warte podkreślenia w dobie zaniku takich publikacji.

Podczas jednego z seminariów wysłuchaliśmy wystąpienia nt. ogólnoinformacyjnych map leśnych przeznaczonych dla szerokiego kręgu odbiorców (T. Olenderek, M. Okonek 2026). Zostały przedstawione wyniki analizy map wydanych drukiem w latach 1999–2024, obejmujących tereny zarządzane przez Lasy Państwowe. Był to jedyny referat poświęcony tej tematyce, chociaż lasy to około 30% powierzchni Polski (w tym 78% należy do Lasów Państwowych) i są pokryte mapami w różnych skalach (autorzy utworzyli bazę danych z 450 mapami).

W ostatnich latach gościliśmy kilkoro prelegentów zagranicznych. Francis Harvey (Leibniz Institute of Regional Geography w Lipsku i Wydział Historii UW) przedstawił referat pt. *You don't find places on the map, you can only find locations* (2023), o dokładności, przestrzeni i relacji na mapach z punktu widzenia kartografów i historyków. W 2024 roku na seminarium zatytułowanym „Trzech kartografów z trzech kontynentów” wystąpili aktywni członkowie Międzynarodowej Asocjacji Kartograficznej (MAK). Amy Griffin (Australia, wiceprezydent MAK) w referacie *Where there's smoke, there's fire: Reflections on mapping fire in Australia* mówiła o doświadczeniach kartowania pożarów buszu, istotnych dla zarządzania kryzysowego podczas kataklizmów naturalnych. Przedmiotem wystąpienia Arzu Çöltekin (Szwajcaria, przewodnicząca Komisji Geowizualizacji MAK) pt. *Representing the 3d dimension in spatial sciences – from visualizing terrain to designing XR experiences* były rezultaty i wnioski z badań dotyczących prezentacji trzeciego wymiaru w różnych kontekstach. Z kolei Robert Roth (Stany Zjednoczone, przewodniczący Komisji ds. Doświadczeń Użytkowników MAK) wygłosił referat *MapStudy: An open source research tool for improving the design of interactive and online maps*, przedstawiając badania dotyczące zmiennych graficznych na potrzeby projektowania map interaktywnych. W grudniu 2025 r. wysłuchaliśmy wykładu Anthony C. Robinsona ze Stanów Zjednoczonych pt. *Advancing Cartography in the Era of AI* prelegent omówił trzy ważne zagadnienia nurtujące kartografów: potencjał projektowania kartograficznego wspomaganego sztuczną inteligencją, funkcjonowanie spersonalizowanej kartografii za pomocą sztucznej inteligencji oraz problemy etyczne i społeczne implikacje związane ze stosowaniem sztucznej inteligencji w kartografii.

Uroczysty charakter miała sesja naukowa w grudniu 2017 roku, która była poświęcona prof. Lechowi Ratajskiemu w czterdziestą rocznicę śmierci. Uczniowie i współpracownicy Proferora: J. Paślawski, W. Ostrowski, J. Siwek, J. Ostrowski, B. Horodyski i P. Kowalski przypomnieli jego bogaty dorobek kartograficzny i geograficzny. Pokłosem sesji była książka pt. *Profesor Lech Ratajski 1921–1977* wydana przez Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW w 2019 roku.

Dekadę otwartych seminariów Oddziału Kartograficznego Polskiego Towarzystwa Geograficznego i Zakładu Kartografii Uniwersytetu Warszawskiego zakończyło 13 maja 2026 r. wystąpienie płk. A. Piotrowskiego – Zastępcy Szefa Agencji Rozpoznania Geoprzestrzennego i Usług Satelitarnych, poświęcone działalności Agencji. Dowiedzieliśmy się m.in. jak wygląda struktura organizacyjna tej instytucji, jej zadania oraz współpraca z podmiotami krajowymi i zagranicznymi. W ten sposób – co należy odnotować z dużą satysfakcją – zostały po długiej przerwie nawiązane kontakty naszego środowiska z wojskową służbą geograficzną².

* * *

Seminaria Oddziału Kartograficznego PTG i Zakładu Kartografii UW są otwarte dla wszystkich zainteresowanych geoinformacją, a szczególnie należącą do niej kartografią. Tematyka seminariów ciągle się poszerza, ponieważ organizatorzy starają się nadążyć za rozwojem naszej dyscypliny. Jest to możliwe dzięki prelegentom, którzy dzielą się z uczestnikami seminariów swoimi zainteresowaniami i badaniami naukowymi, a ci z kolei wnoszą swój wkład dzięki obecności i udziałowi w często gorących dyskusjach. Zachęcamy do uczestnictwa w seminariach, a także do zgłaszania tematów własnych wystąpień pod adresem jrsiwek@uw.edu.pl

Jerzy Siwek

² Sprawozdania ze wszystkich seminariów Oddziału Kartograficznego PTG i Zakładu Kartografii UW były publikowane na łamach czasopisma „Polish Cartographical Review. Suplement w języku polskim”.